

CAPÍTOL 1

Sóc un espia, un agent secret, un agent dorment, un home amb dues cares. No és estrany, doncs, que també sigui un home amb dues ments. No sóc pas cap mutant incomprensible sorgit d'un còmic o d'una pel·lícula de terror, tot i que alguns m'han tractat com a tal. Però el cert és que puc observar qualsevol qüestió des de tots dos costats. De vegades m'enorgulleix pensar que és un talent, això, i per més que no puc negar que té una importància més aviat minsa, tal vegada és també l'únic talent que tinc. En altres ocasions, quan m'adono que no puc evitar d'observar el món d'aquesta manera, fins i tot em plantejo si se n'hauria de dir talent, d'això que tinc jo. Al capdavall, un talent és allò que utilitzes, no pas allò que t'utilitza a tu. El talent que no pots deixar d'utilitzar, el talent que s'apodera de tu... això sí que és perillós, he de confessar. Però, tal com veia jo el món el mes en què comença aquesta confessió, encara semblava més una virtut que un perill, que és justament com es mostren alguns perills al principi.

El mes en qüestió era l'abril, el mes més cruel de tots. Era el mes en què una guerra que ja feia molt que durava perdria les extremitats, tal com passa a les guerres. Va ser un mes que va tenir un gran significat per als que vivíem al nostre raconet de món, però que no en tindria gens per a la majoria de gent que vivia a la resta del món. Va ser un mes que va representar

alhora el final d'una guerra i el començament de la... bé, «pau» no és la paraula adient, oi que no, benvolgut comandant? Va ser un mes en què esperava el final rere els murs de la vil·la on havia viscut els darrers cinc anys, uns murs que centellejaven amb trossos de vidre marró esmicolat i que estaven coronats amb filferro espinós rovellat. A la vil·la hi tenia una habitació per a mi sol, més o menys com al seu camp, comandant, on també tinc habitació pròpia. És clar que el terme adequat per a la meua cambra és «cella d'aïllament», i en comptes d'una dona de la neteja que vingui a fer l'endrega diària, vostè m'ha proporcionat un guàrdia amb cara de nen que no neteja gens. Però no me'n queixo. La intimitat, no pas la netedat, és la meua única condició per escriure aquesta confessió.

Així com disposava de prou intimitat a la vil·la del General a les nits, ben poca en tenia durant el dia. Era l'únic dels oficials del General que vivia a casa seva, l'únic solter entre els seus subordinats i l'assistent de més confiança. Als matins, abans de dur-lo amb cotxe fins a la seva oficina, que no era pas lluny, esmorzàvem junts tot revisant despatxos en una punta de la taula de teca mentre la seva dona, a l'altra punta, supervisava un quartet ben disciplinat de fills de divuit, setze, catorze i dotze anys; tot i que hi havia un seient buit: el de la filla que estudiava als Estats Units. No tothom hauria temut el final, però el General va tenir prou seny per témer-lo. Prim i de positura magnífica, era un veterà que comptava amb un munt de medalles, guanyades per mèrits propis, en el seu cas. Tot i que només tenia nou dits a les mans i vuit als peus, perduts tots tres dits per les bales i la metralla, solament la seva família i els seus confidents sabien de l'estat del seu peu esquerre. Poques vegades s'havien frustrat les seves ambicions, llevat del desig d'aconseguir una ampolla del millor borgonya per prendre'l amb companys que tinguessin prou clar que al vi no s'hi posava glaçons. Era sibarita i cristià, en aquest ordre, un home de fe que creia en la gastronomia i en Déu, en la

dona i els fills, i en els francesos i els americans. A parer seu, ens oferien una tutela molt millor que aquells altres manipuladors estrangers que havien hipnotitzat els nostres germans del nord i alguns del sud: Karl Marx, V. I. Lenin i el president Mao. No dic pas que llegís mai cap d'aquests savis! Com a ajudant de camp i oficial subaltern d'intel·ligència, això de proporcionar-li citacions, per exemple, d'*El manifest comunista* o *El llibre roig* de Mao era feina meua. I cosa seva era trobar l'ocasió per demostrar que coneixia el pensament de l'enemic, que, entre els seus preferits destacava la pregunta de Lenin, que plagiava quan en tenia necessitat: Senyors, deia, repicant amb artells adamantins la taula pertinent, què cal fer? Semblava irrellevant fer notar al General que, de fet, va ser Nikolai Txernixevski qui va forjar la pregunta en la novel·la que va escriure amb el mateix títol. Qui se'n recorda ara, de Txernixevski? Era Lenin qui comptava, l'home d'acció que va agafar la pregunta i se la va fer seva.

En aquest funestíssim abril, enfrontat a la pregunta de què calia fer, el General que sempre trobava alguna cosa per fer ja no la va saber trobar. A l'home que tenia fe en la *mission civilisatrice* i en l'estil americà al final el va mossegar el cuquet de la incredulitat. Afectat sobtadament d'insomni, va adoptar el costum de passejar-se per la vil·la amb la pal·lidesa verdosa d'un malalt de malària. Des que feia unes setmanes, al març, s'havia ensorrat el nostre front del nord, apareixia a la porta del meu despatx o a la meua habitació a la vil·la per fer-me saber notícies fragmentàries, sempre negatives. S'ho pot creure?, em preguntava, a la qual cosa jo contestava una de les dues respostes: No, senyor!, o Increïble! No ens sabíem avenir que a principi de març haguessin saquejat l'agradable i pintoresca Ban Me Thuot, la ciutat del cafè, a l'Altiplà central, d'on sóc fill. No ens sabíem avenir que el nostre president, Thieu, un nom que suplicava ser pronunciat com una escopinada, hagués ordenat inexplicablement que es reple-

guessin les nostres forces que estaven defensant l'Altiplà. No ens sabíem avenir que haguessin caigut Da Nang i Nha Trang, o que les nostres tropes haguessin disparat a civils per l'esquena mentre maldaven per fugir en barcasses i barques, i haguessin causat un nombre de víctimes que arribava a milers. En la privacitat del meu despatx, fotografiava diligentment aquests informes, cosa que satisfaria en Man, el meu preceptor. Mentre que d'una banda a mi també em satisfieien, com a senyals de la inevitable erosió del règim, d'altra banda no podia evitar que m'afectessin les dificultats d'aquella pobra gent. Potser no era correcte, des d'un punt de vista polític, que els tingués llàstima, però la meva mare hauria estat un d'ells si encara fos viva. Era pobra, jo era el seu fill pobre i ningú no pregunta als pobres si volen la guerra. Tampoc havien preguntat a aquella pobra gent si volien morir de set i fred a la mar costanera, o si volien que els seus propis soldats els robessin i els violessin. Si aquells milers de persones encara fossin vives, no es creurien com havien mort, de la mateixa manera que nosaltres no ens crèiem que els americans —els nostres amics, els nostres benefactors, els nostres protectors— haguessin rebutjat la petició que els havíem fet d'enviar més diners. I què hauríem fet amb aquests diners? Comprar municions, gasolina i peces de recanvi per a les armes, els avions i els tancs que els mateixos americans ens havien concedit de franc. Ens havien donat les agulles, i ara, contra tota lògica, ja no ens proporcionaven la droga. (Res no és mai tan car, murmurava el General, com el que s'ofereix de franc.)

Al final de les nostres converses i àpats, encenia el cigaret al General i ell perdia la mirada en l'espai, oblidant de fumar el Lucky Strike que se li anava consumint a poc a poc entre els dits. A mitjan abril, una vegada que la cremada de la cendra el va despertar del somieig i li va fer etzibar una paraula que no hauria d'haver pronunciat, la Madame va fer callar els fills enriolats i va dir: Si esperes més temps, no po-

drem sortir. Hauries de demanar ara mateix un avió a en Claude. El General va fer veure que no sentia la Madame. La dona tenia una ment com un àbac, la columna d'un instructor militar i el cos d'una verge fins i tot després d'haver parit cinc fills. I tot plegat embolcallat en un d'aquells exteriors que van inspirar els nostres pintors destres en Belles Arts a utilitzar les aquarel·les en els tons més pastel i les pinzellades més difuminades. Era, ras i curt, la dona vietnamita ideal. Justament per aquesta bona sort, el General estava eternament agraït i aterrit. Fent-se un massatge a la punta del dit socarrimat, em va mirar i em va dir: Em sembla que ha arribat l'hora de demanar un avió a en Claude. I quan va continuar observant-se el dit malmès, vaig fer una llambregada a la Madame, que amb prou feines va alçar una cella. Bona idea, senyor, vaig dir.

En Claude era el nostre amic americà de màxima confiança, i teníem una relació tan estreta que una vegada em va confiar que era una setzena part negre. Ah, vaig dir jo, que anava tan pet com ell de bourbon de Tennessee, això explica per què tens els cabells negres i per què et bronzeges tan bé, i per què balles el txa-txa-txa com un de nosaltres. Beethoven, va dir, també n'era un descendent hexadecimal. Aleshores, vaig dir, això explica per què segueixes la melodia de «Per molts anys» com ningú. Feia més de dues dècades que ens coneixíem, des que m'havia descobert en una barcassa de refugiats el 54 i va identificar els meus talents. Jo era un nano precoç de nou anys que ja havia après una quantitat decent d'anglès de la mà d'un missioner americà innovador. Representava que en Claude treballava en l'ajuda als refugiats. Ara tenia despatx a l'ambaixada nord-americana, i presumptament es dedicava a fomentar el desenvolupament del turisme al nostre país assolat per la guerra. Això, com es pot imaginar vostè, exigia fins a l'última gota que poguéu extreure d'un mocador xop amb la suor del dinàmic esperit americà. En reali-